

HY
8478
.H3
A5
1888

A 488546

PROPERTY OF
*University of
Michigan
Libraries*
1817

ARTES SCIENTIA VERITAS

**SPEEDY
BINDER**
Manufactured by
GAYLORD BROS. INC.
SYRACUSE, N.Y.
Stockton, Calif.

Report of
Prisoners

Ka Nohoalii ana o ka Moi Kalakaua—Makahiki Umikumamalima.

HOIKE

A KE

KOMITE KUIKAWA

NO .

NA HALEPAAHIAO

A ME KA

MALAMA ANA O NA PAAHIAO

I KA HALE AHAOLELO O 1888.

HONOLULU:

GAZETTE PUBLISHING COMPANY

1888.

Exchange
Library of Hawaii
1-8-30

HV
2418
.H3
A5
1882

HOIKE A KE KOMITE KUIKAWA NO NA HALEPAAHAO A ME KA MALAMA ANA O NA PAAHAO.

I KA MEA HANOHAHO, S. G. WILDER,

Ka Peresidena o ka Ahaolelo o ke Aupuni Hawaii:

O kou Komite Wae e pili ana i na hale paahao, a me ka hoomalu ana i na lawehala, i koho ia ai e ke Kau Ahaolelo i hala aku la, ke noi aku nei e waiho aku i keia hoike malalo iho :

Ua hoao ke Komite e imi i na mea a pau e hiki ai ke loa mai ike, e pili ana i na hale paahao, a me na hale hoopaa e ae o ke Aupuni, a me na ano pu hoi, e malama ia ai na lawehala ; a oiai no, ua lehulelu ae nei na mahina i hala ae, mai ko lakou wa i koho ia ai, eia no nae, aple no i pau loa mai na mea i makemake ia.

HALE PAAHAO O KAWA OAHU.

Aia ma keia hale paahao ke alakai nui ia ana o ko makou mau hoomaopopo ana, mamuli o ka lilo ana o keia ka hale paahao nui, a me kahi pu hoi e loa mai ai na kumu ike e pili ana i keia Oihana.

Mamuli o ka hele kino ana a na lala o ke Komite e makaikai, a me na ike e ae i loa mai kahi okoa mai, ua nui ka makou mea e hiki ai ke mahalo aku, e pili ana i na ano o ka hooponopono ia ana o ka hale paahao, malalo o keia luna paahao hou, Kapena Meloin Staples.

O na rumi hoopaa, a me ka pa hale, a me na waiwai e ae o ka hale paahao, ua malama maikai loa ia, o na maemae, a me na malama ia ana o ka maluhia, ua ku i ka mahalo ia, a ua hooiaio mai na hooponopono pakiko ana, i ka makaala a me ke akahale, o ka luna iaia ka malama o ia wahi.

O ke ano o ka hoohana ia ana o na lawehala ma na alanui a me na hana Aupuni e ae, ua like no ma ke ano nui, me na hana o na makahiki lehulehu i hala aku la. Ua hauoli nae ke Komite i ka ike ana ua aneane e hoopau loa ia na hana i maa mau, e hoouna ia ai na lawehala pakahi, e hana la no kekahi poe mea hana pono, a me na hana e ae ia ai na lawehala e kahu kaa no na kaa hoki ma na hana alanui.

O ke ano hana e hoohana ia nei na lawehala ma na hana Aupuni, elike la me na mahele lehulehu o ka hana ana ma na alanui, ma na uwapo a me ka Hale Aupuni, a me ka Hale Pupule, aole i kupono no ka hoomalu maikai ana i na lawehala; no ka mea, ina e mahele pu-a liilii ia lakou, aole e hiki ke hoomalu kupono ia, aka hoi, he oi pakela ae ke ino o ke ano hana o ka wa i hala, oia hoi ka hoolimalima ana aku e hana no kekahi poe pono o loko nei o ke kulanakauhale. Aole e pono e ae hou ia ka hana o ia ano.

He mea minamina nui ka hiki ole ana ke loa ke kahi hana kupono, a hana waiwai, e hoohana ai i na lawehala a pau iloko iho o ka Hale Paahao o Kawa. He nui na kumu kua e pili ana i ke ano hana o keia wa; no ka mea, e hoike ia ana imua o ka maka o ka lehulehu i ka wa e hana ai, na kanaka o na ano makahiki a pau, na ano lahui a pau, a me na ano kulana hewa a pau. A malalo o na ano hana o keia wa, he hana paakiki, a hana hiki ole no paha ke ike ia ka waiwai, ka hoonoho kaawale ana ae, i na ano kulana hewa.

O na hana hou i makemake ia no na hale a me loko o ka pa o ka hale paahao o Kawa, oia no :

I mau rumi hoopaa hou no na lawehala, a mau mea oi ae o ka maikai no ka laka ana i ka puka o na rumi hoopaa ;

I mau wahi auau, a mau hale manawa maikai ae ;

I mau ha-wai lawe ino mai kahi auau, hale manawa a hale kuke aku.

NA RUMI HOOPAA.

Ma keia wa he 84 rumi i kupono ke noho ia, oiai nae he 140 ka averika o na lawehala i hoopaa ia ma Kawa. He mea kupono loa e hoopaa hookahi ia kela a me keia lawehala ma kona rumi. O ke ano mau e hoopaa ia ai i hookahi a oi aku lawehala iloko o ka rumi hookahi, he hana ku i ke ino, a ua kapae loa ia ia ano hana ma na aina naauao a pau.

Aia wale no nae ka hiki o keia mea a hoönui ia aku ke kahua o ka hale paahao, a kukulu hou ia he mau hale; no ka mea, ua haiki loa ke kahua o keia wa, a ua manao makou he mea kupono e noi aku e hana ia kekahi kii hoakaka o kahi e pa hou aku ai, a me na hale hou, a me na lilo o ia mau mea i manao ia ai, a e kauoha ia ka Luna o na Hana Hou, e hana ia ia mau mea a e hoike mai i ka Ahaolelo elike me ka hikiwawe e pono ana.

O ka averika o ka nui o na lawehala i hoopaa ia ma ka Hale Paahao o Kawa iloko iho nei o kela a me keia mau makahiki elua i hala aku, ua like penei :

No na makahiki elua e pau ana i Maraki 31, 1878, o ka averika he

Na makahi kielua e pau ana i Maraki 31, 1880, he.....	115
“ “ “ “ “ 1882, “	159
“ “ “ “ “ 1884, “	153
“ “ “ “ “ 1886, “	172.12
“ “ “ “ “ 1888, “	140.69

O ke ano e ki ia ai na puka o na rumi hoopaa i keia wa mahope iho o ka hookomo ia ana o na paahao, oia no ka laka ana i na puka a paa me na laka ano okoa, a ma ka nana aku he mea keia e loa mai ai na poino. No ka mea, o na papahale, me na kaupale mawaena o na rumi, a me na puka komo a pau he laau wale no, a ina paha he pilikia ahi ke hoea mai ana, aneane hiki ole paha ke wehe koke ia na puka, a e poino ana kekahi mea.

Ua hoakaka mai o Kapena Staples i ke Komite, ua hiki ke hana ia kekahi mea e poino ole ai, a e hiki ai hoi ke laka ia a paa, a wehe ia a hemo na puka a pau, mai kekahi wahi mawaho aku o ke kowa o na rumi. Nolaila, e noi aku ana makou e haawi ia kekahi noonoo no keia mea.

NA WAHI AUAU ME NA HALE MANAWA.

O na wahi i hookaawale ia no na wahi auau a me na hale manawa aohe i lawa kupono. Ua hana ia iho nei no keia mau mea elua, iloko iho nei o na makahiki i hala a oi iki ae ka maikai, aka, ua hiki ke hoomaikai ia ae a oi hou aku me na wahi lilo haahaa loa.

NA HA-WAI LAWE INO.

Aohe mau ha-wai a auwai paha e lawe ai i ke ino, i hoomoe ia mai ka pa aku o ka hale paahao, a he mau kumu hoopoino keia i ke ola o ka poe e noho ana iloko o ia wahi. Ma kahi o ka hale paahao e ku nei, ua hiki ke hoomoe ia na ha-wai me ka uuku o na lilo.

A oia i no nae he mau hana hou ae no koe e pili ana i na hale a me ke kahua o ka hale paahao, e hiki ai ia makou ke waiho aku i noi, eia nae o na mea i hoike ia ae la maluna, ka ke Komite i ike ai he oi ae ka pono e hana ia i keia wa.

NA RULA HOOMALU PAAHAO.

Aia ma ke kumuhana o na rula hoomalu o ka hale paahao kahi a ke Komite i ano hookaulua ai ke noi aku.

He kumuhana keia i haawiia na noonoo akahale loa, a ke noonoo ia nei no a hiki i keia wa, e na kanaka naauao, a kamaaina loihi o ke ao nei.

He nui na ano hana i hoolala ia a hooholo ia, a he mau hoololi nui kai hana ia ma kekahi mau hale paahao nunui, e pili ana i na hana kahiko a me na mea i maa mau i ka hana ia.

O ka mea i manao mau ia, i hana wale ia no ka hoo-paahao i mea e hoopai ia ai ka mea hana hewa, ua ulu hou mai mailoko o ia manao ka wehewehe oi ae o ka laula o ke ano—oia hoi, i hoopaa ia ka lawehala i maluhia ai a pomaikai ai, ka nobo'na o na ohana kanaka, mu o ka hookomo ana la iaia no kekahi manawa, ma kahi e hiki ole ai iaia ke hoopoino mai, a ma kahi pu hoi e hiki ai na ao ana iaia, a e lilo hou ai oia i kanaka e pomaikai ai na ohana kanaka o ka honua nei.

Aka hoi, ina no e hoopili ia ae keia mau rula naauao o keia au, eia no nae no ka nui loa no o na mea e hiki ai ke noonoo ia iloko o keia kumuhana, nolaila, e kakai-kahi wale ana no na mea e hiki ke hooholo ia me ke kina'una'u ole, aia wale no, a ua noonoo loihi ia e na kanaka i kamaaina loa me na lawelawe ia ana o keia mau ano hana, a e hiki ai hoi ia lakou ke waiho mai i mau hoololi e kupono ai no ua wahi 'la.

No keia mau kumu, a mamuli pu hoi o na kahua o ka pono, ke koi aku nei makou e koho ia ona Papa Luna Nana Hale Paahao, a i ole, i poe luna hooponopono paha nana e hooponopono na hoomalu ana o ka hale paahao.

O keia poe kahu alakai, a poe luna hooponopono hoi, ua hilinai nui ia lakou ma keia hana, ma ka hapanui o

na mokuaina o Amerika Huipuia, aole pu no hoi keia he manao hou i Hawai'i nei; no ka mea, ma na kanawai o 1851, ua hoakaka ia ke koho ana i na Luna Nana Hale Paahao, ma kela a me keia mokupuni o Maui, Hawai'i, Oahu a me Kauai, a no kekahi mau makahiki loihi mahope mai ua koho ia no keia poe Luna Nana; a ma ka makahiki 1884, mamuli o ke noi ana a ke Komite i koho ia ai e hoike mai e pili ana i na makai a me na hale paahao, ua waiho ia aku kekahi bila kanawai e hoomaopopo ana no ke koho ana aku i Papa Luna Nana, a ua hooholo ia keia bila kanawai e ka Ahaolelo, koe wale no ko ka Moi apono ole ana.

Aole no i manao kou Komite he kupono ke hoala ia he kumu hoopaapaa ma keia mea i hoike ia ae la ma keia hoike, a aole pu no hoi lakou i manao e hoike aku i na pomaikai a pau e ulu mai ana mailoko mai o keia mea; aka, ke waiho aku nei nae lakou i kekahi bila kanawai e hoakaka ana no ke koho ana aku i kekahi papa o ia ano.

A no na mea e pili ana no me keia kumuhana, ke waiho pu aku nei makou he bila kanawai e hoololi ana i ke kanawai e hoemi ai i na hoopai no na hana maikai a ka lawehala. Ma ke kanawai o 1874, ua hoakaka ia ka hoemi ana i na manawa hoopaahao he elua la i kela a me keia mahina, a ua manao ke Komite aole i loa na pono i makemake ia ma ia kanawai; aole ma o ka hoemi wale ia ana no o ka hoopaahao, aka, ma o ke ano pu la kekahi e haawiia ai ua ma la hoemi 'la. O ka make-make o ia kanawai i hana ia ai, oia no ka hoike ana'ku i kekahi mea, nana e koi aku ka lawehala e hana maikai; a e loa wale ai no iaia keia mau la aloha, ma o kana hana maikai mau ana, a e nele pu ai hoi oia i ua mau la hoemi nei a pau, a o kekahi hapa paha, ke hana oia i ka hewa.

O ka mea nae i maa mau i ka hana ia ma ka Hale Paa-hao o Kawa, oia no ka haawi ana aku i kela a me keia lawehala i hoopai ia a oi aku mamua o ekolu mahina, i ua mau la hoemi 'la elua o ka mahina hookahi, ma kona wa koke no e komo ai iloko o ka hale paahao.

Oia hoi, hoonui ia aku la na la elua i ka huina o na mahina i hoopai ia ai, alaila, hoolawe koke ia ae la ua mau la nei mailoko ae o na mahina hoopai, a o ke koena iho kana e hana ai.

Nolaila, he kakaikahi loa ka poe hoonele ia, a me ka hoonele pu ole ia no paha a pau i keia mau la hoemi, oiai no nae na rula a me na hoomalu ana e hakihaki ia, a e kue mau ia ana paha.

Ua hoike ia ma na moololo o na buke o ka hale paa-hao, iloko o ka makahiki e pau ana i Maraki 31, 1888, he 254 lawehala i hoopai ia no na hana pono ole, a he hookahi wale no nae lawehala i hoonele ia i ua ma la hoemi nei.

Ke waiho pu aku nei ke Komite i bila kanawai e pili ana i ka hoemi i na wa hoopaa-hao o na lawehala, i manao ia e lakou ua aho mamua o ke Kanawai o 1874.

Me ka mahalo,

WILLIAM O. SMITH, Lunahoomalu,

HENRY S. TOWNSEND,

A. S. WILCOX,

A. P. KAPAEHAOLE,

H. A. WIDEMANN.

Honolulu, Mei 31, 1888.

**SPEEDY
BINDER**

Manufactured by
GAYLORD BROS. Inc.
Syracuse, N. Y.
Stockton, Calif.

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 04878 5714

